

Mesterek és tanítványok

Kedves Sík elvtárs!

Szubjektív tudománytörténeti sorozatunk második részében a piarista szerzetes-tanárt, költőt, író, műfordítót és esztétát: Sík Sándort idézzük meg. Sokszínű egyéniségének és alakjának emberközeli megidézésére segítségül hívtuk a Rónay László idem megjelent, Sík Sándor című kötetében található visszaemlékezéseket, valamint a szegedi tanítvány, Péter László egyetemi tanár emlékeit.

Sík Sándor a szegedi piarista rendház két egymásba nyíló szobájában élt. A dolgozószobájának ablakánál íróasztal, a falak mellett könyvektől roskadozó polcok, és a szoba közepén egy nagy kerek asztal állt székekkel körülvéve – írja Rónay. Itt tartotta – Radnóti elnevezése szerint – a „nagy professzor” legendás, teázós magán szemináriumait, melyre négyen voltak hivatalosak: Radnóti Miklós, Ortutay Gyula, Baróti Dezső és Tolnay Gábor. Sík erős teával és keksszel kínálta tanítványait, maga pedig szivarja füstjébe burkolódzott. Ilyenkor egy-egy új irodalomtörténeti könyvet vitattak meg, továbbá itt körvonalazódtak azok a problémaszituációk, melyeket később Sík Sándor fő művében, az Esztétikában feldolgozott. Ezek az órák, bár jellegük egészen más volt, olyan híresek voltak az egyetemen, mint a századelő pesti bölcsészkarán a Négyesy-órák. Nemcsak hatalmas tudása, hanem embersége is meghatározó volt. Ortutay Gyula emlékezése szerint az egyik szemináriumon hirtelen az ablakhoz ment, kinyitotta a sportpályára, aztán sebesen visszafordult, majd ezt mondta: „Maguk soványak, sokkal több tejet kellene inniuk.” Utána megmagyarázta, hogy a következő naptól kezdve egy-egy liter tejet kell inniuk, amit ő fizet. Egyébként gyakran eljárt kirándulni is növényekkel, együtt játszott és labdázott velük, a cserkészletben szerzett tapasztalatait pedig egyetemi tevékenysége során hasznosította.

A professzor legkedvesebb tanítványai a harmincas évek elején iratkoztak be a szegedi egyetemre, ő akkor 41 éves volt, de a hallgatók emlékezete szerint, sokkal fiatalabbnak látszott. A szegedi tanítvány, Péter László egyetemi tanár először 1943. szeptember 28-án ült a tudós előadásán. Elmondása szerint a későbbiekben a klasszikus magyar regényről, a régi magyar líráról, folklórról beszélt, bevezette a gólyákat az irodalomtudomány alapismerteteibe. – Emlékszem energikus mozgására, gyors lépteire, lo-

Életút

Sík Sándor 1889. január 20-án született Budapesten. A budapesti bölcsészkaron szerzett magyar-latin szakos középiskolai tanári diplomát 1910-ben. A tanári oklevél megszerzése után először Vácot, majd a budapesti piarista gimnáziumban tanított. 1929-ben Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter nevezte ki a szegedi egyetem magyar irodalomtörténeti tanszék vezetőjének. Ezt a posztot hivatalosan nyugdíjazásáig, 1948-ig töltötte be. 1946-ban az MTA levelező tagjává választották. 1945-ben kinevezték az Országos Köznevelési Tanács ügyvezető alelnökévé. 1948-ban Kossuth-díjat kapott. 1963. szeptember 28-án Budapesten halt meg.

hogó fekete reverendájára, az auditorium maximum előadóinak asztalán tornyosuló könyveire, melyekből minden órán bőven olvasott föl, a verses vagy prózai szemelvény értelmeit gondos hangsúlyozással érzékeltetve – idézi a régmúltat Péter László. A paptanár szellemi pluralitását is jellemzi, hogy a tanítványtól hallott először Lukács Györgyről. A filozófus drámaelméleti könyvéről azt mondta, ez a mű a maga nemében kitűnő, azonban hiába van magyar szavakkal írva – magyar gondolkodásnak nyoma sincs benne. A mondatokat jobban megértheti az olvasó, ha lefordítja németre.

1945-ben kinevezték az Országos Köznevelési Tanács ügyvezető alelnökévé, az egyetemen nyugdíjazásáig, azaz 1948-ig helyettesítették. Utólag pár hónapos távollét után, 45-ben tért vissza Szegedre. Péter László így idézi fel a jelenezt: – A rektori hivatal előtt kezdet nyújtott. Megszoványodott és megtört. Kedden indult Pest-ről, és éjjel ért ide, hogy 15 év munkájának gyümölcsét, jegyzeteit, kéziratait megmentse... Sík Sándor halála évében egy levelet írt a Tiszatájhoz, melyre válaszképpen a megszólítás a következőképpen hangzott: Kedves Sík elvtárs! Minderre ő négy verssel válaszolt, amiből egyet a lap le is közölte. Ugyanabban az évben, 1963-ban a Tiszatáj Sík Sándorról készített nekrológját a szegedi tanítvány: Péter László írta.

Lévay Gizella

„A gyűlölethez nem kell politikai irányultság”

Göncz Árpád az élet dolgairól

Göncz Árpád volt a vendége szerdán a szegedi Tudósklubnak. A volt köztársasági elnök egyetemi oktatók és kutatók kérdéseire válaszolt, majd újságírókkal beszélgetett. Írásunkban a Göncz Árpádnak feltett kérdéseket és az elnök válaszait adjuk közre.

– Most is helyenvaló az „elnök úr” megszólítás?

– Igen, hivatalból jár nekem – valahogy szólítani kell az embert. Vagy így hívnak, vagy Árpi bácsinak. Mindkettőt egyformán szeretem.

– Milyen volt tróbiól, műfordítóból köztársasági elnökké lenni?

– A rendszerváltás után Közép-Európa több országában nem politikust, hanem az értelmiség véleményformáló csoportját egy tagját, azaz „civil”: író, filozófust választottak köztársasági elnöknek. Ebből az is következik, hogy nem volt gyakorlatunk a politikában, amatőrök, vagy ha úgy tetszik, dilettánsok voltunk. Ennek persze előnye is volt: könnyebben megtaláltuk a hangot azokkal, akik szintén nem értettek a politikához – a közvéleménnyel. Nekem az volt az alapelve, hogy semmi olyat nem mondtam, amit nem gondoltam igaznak. (Ez természetesen nem jelenti azt, hogy mindig igazam is volt.) Ezt úgy érzem, nagyra értékelték az ország.

– Mi a véleménye arról, hogy SZDSZ-irányultságuk tartják?

– Ehhez először meg kellene határozni, mi az, hogy SZDSZ-es irányultság. Ha megnézzük a szabaddemokraták vezető személyiségeit, nem támad az az érzésünk, hogy egyformán gondolkodnának. Az is meggyőződésem, hogy a kormányzó pártok és az ellenzékiek az alapkérdések 75 százalékában egyetértenek, egyszerűen abból adódóan, hogy ugyanabban az országban élnek. Annak tehát, hogy valakire milyen párt-címeket ragasztanak, valójában nincs nagy jelentősége. A gyűlölethez nincs szükség politikai irányultságra.

– Mit gondolt akkor, mikor az igazságügy-miniszter felülbírálta kegyelmi döntését?

– Ezzel nem elsősorban az én személyes döntésemet bírálta felül, hanem a kegyelmi jog

Göncz Árpád: Semmi olyat nem mondtam, amit nem gondoltam igaznak. (Fotó: Nagy László)

gyakorlásának rendszerét. Számomra legfontosabb elnöki „aláírásaim” egyike volt az utolsó halálraítelt kegyelmi kérvénye. Meggyőződésem, hogy az emberi élet felett Istenen kívül senki nem rendelkezhet. Ezért, ha visszaállították volna a halálbüntetést, 24 órán belül lemondtam volna. Azt is el kell azonban mondanom, hogy tucatjával kaptam olyan leveleket, amelyben azt írták: másképp gondolkodnék, ha az én hozzátartozóim sérelmére követték volna el a bűncselekményeket.

– Kell-e jogilag szabályozni a köztársasági elnök és a végrehajtó hatalom viszonyát?

– Nem hiszem, hogy a jogi szabályozásnak lenne értelme. Ez a viszony mindig az adott köztársasági elnök és miniszterelnök személyétől, eszméitől, vérmérsékletétől függ. A köztársasági elnök 10 millió embert képvisel, a miniszterelnök pedig egy pártot vagy koalíciót. A konfliktusok lehetőségét tehát benne van a rendszerben, de nem törvényszerű.

– Mi a véleménye a jelenleg uralkodó politikai stílusról?

– A politikuskoknak azt kellene megtanulniuk, hogy nem mosóport kell eladniuk, ezért nem lehet a klasszikus PR-fogásokat alkalmazni. Nem az számít, ki mennyit szerepel és mit mond a médiában – a polgárok emberismerete sokkal fejlettebb: néha egy ajakbiggyesztés többlet eláru a köz-

szereplőkről, mint egy több órás beszéd. Az is lehet, hogy amit egy kis faluban néhány öregasszonynak mond egy politikus, egy hét múlva már három megye fogja tudni. A politikusoknak először pszichológiát kellene tanulniuk, csak azután PR-t.

– Mi a véleménye a mai magyar demokráciáról?

– Erre a kérdésre azért nehéz válaszolni, mert nincs megfelelő mércénk. A múlttól lehetetlen teljesen elszakadni. Az első demokratikus cseccse-moz 10 évvel ezelőtt született, azaz 25 év múlva lesznek az országnak igazán demokratikus felnőttei. De még ők is az előző rendszerben nevelkedett szüleiktől tanulják, miről hogyan kell gondolkodni. Aggódni mégsem kell: rendszerváltás után olyan alkotmányt fogadtunk el, amit – bár erre bizonyos mértékig minden kormányzat törekszik – nem lehet kiűriteni. A problémáink abból adódnak, hogy a magyar kultúrából hiányzik a konfliktuskezelés képessége. Nálunk egy családi vitát – kis túlzással – kétféleképpen lehet lezárni: a férj vagy felakasztja magát, vagy megöli a feleségét. Elég az újságokat olvasni ahhoz, hogy belássuk, ez tényleg így van. Legalább két évtized kell ahhoz, hogy megváltozzunk. Nem bújhatunk ki a bőrünkön, mindannyian ugyanabban a közegeben élünk, élünk. Mondhatnánk: ez van.

– Mit gondol az olyan prob-

lémákról, mint a népességfogyás vagy a munkanélküliség?

– Mindkettő sötét gazdasági kényszerek következménye. Ha cinikus lennék, azt mondanám: a gyermek régen termelőeszköz volt, ma költségtervező. A teljes foglalkoztatottság pedig a szocializmusban is csak papíron létezett: a börtömgazdálkodás rendszerében az udvarost azért tartották a cégnél, hogy a vezetők fizetését fel lehessen emelni.

– Nem tartja aggasztónak a kultúra amerikanizálódását?

– Nem féltém a magyar kultúrát. Mi mindig mások maradtunk, mint Amerika vagy Európa, a másképp látás és másképp érzékelés bele van kódolva a sejteinkbe. Következésképpen amerikanizálódni és „európaizálódni” is másképp fogunk.

– Milyen emlékei vannak abból az időből, amikor a szegedi egyetemen műfordítást tanított?

– Nagyon szerettem tanítani, de azt hiszem, nem voltam jó pedagógus. Mindig mindenkinek ötöt adtam, mert az volt az álláspontom: a fordítás csak kisebb részben felkészültség kérdése, inkább a tehetségen múlik. Az pedig Isten adománya, és mint ilyen, nem osztályozható.

– Mi az egyetem feladata: az elitképzés, vagy a tömegoktatás?

– Az egyetemen a tudomány

miértjeit, a főiskolán, különösen a tanárképzésben pedig a hogyanokat kell megtanítani. A kettőt azonban nem lehet teljesen szétválasztani, és azt hiszem, a feltett kérdés fontos ugyan, de alapvetően elméleti. Nem lehet megmondani, hogy az értelmiségben hány százalék legyen, aki a miértekre, és hány, aki a hogyanokra tudja a választ. Az a fontos, hogy mindig legyenek olyanok, akik tudják, mit kell csinálni.

– 1944-ben végezte el az egyetemet. Biztosan teljesen más volt akkoriban egyetemistának lenni.

– Egészen más. Azok a jogi ismeretek, amiket én tanultam, 2-3 év múlva már semmire nem voltak jók. Ezért nem is használok a doktori címet. A mai fiatalok viszont már benne vannak a folyamatos megújulás kényszerében. Egy másik különbség, hogy én a háború után 1979-ig nem tettem ki a lábamat az országból. Ezzel szemben az unokám Oxfordban ösztöndíjas, a másik Londonban, egy Peruban vezet vizitúrát, egy másik Spanyolországban tanult. Hol van az én fiatalkori világlátásom az övékhez képest, akik a maguk erejéből bejárták a világot?

– Milyen problémákkal kell szembenéznie a mostani fiataloknak?

– A létharcnak más formái vannak most, mint korábban. Ma már a 25-30 éves munkacsoport is öregnek számít, mert nem formálható a munkáltató kényére-kedvére. Egyre inkább arra kényszerülnek az emberek, hogy életük során többször váltsanak munkahelyet. Egy ilyen világban azt kell megtanulni, hogy a váltást ne kudarc-ként éljék meg. Kicsit féltém a fiatalokat. Az élet rendkívüli tempót diktál, és nem tudom, hogy lehet hosszú távon bírni úgy, hogy a versenyt sikerként éljék meg.

– Milyennek látja ma azokat a harmincasokat, akik a rendszerváltás idején voltak egyetemisták, és akikkel itt, Szegeden egy Bibó-konferencián találkoztunk?

– Azt hiszem, ugyanazoknak az elvárásoknak kell megfelelniük, mint a huszoneveseknek, de rosszabb helyzetből indulva. Két malomkő között őrlődnek, és embere válogatja, hogy ez ösztönzőleg hat rájuk, vagy éppen ellenkezőleg.

Keczer Gabriella

Mire jó az internet?

Kiegészítő programok

A szoftverfejlesztések és a személyi számítógépek képességeinek bővülése révén egyre több, ma még különlegesnek számító szolgáltatás válik elérhetővé az interneten. A népszerű böngészőkhöz (Netscape, Internet Explorer) számos kiegészítő modul – úgynevezett plug-in vagy segédprogram – készült. Ezeket többnyire ingyen tölthetjük le és adhatjuk hozzá böngészőnkhez.

Az egyik legnépszerűbb plug-in a Shockwave. A Macromedia cég által kifejlesztett segédprogram segítségével a tervezők mozgóképet és hangot, vagyis multimédiás elemeket építhetnek a korábban szinte kizárólag szöveget és állóképet kínáló web-oldalakra. Ezeket a látványos és sokszor

interaktív elemeket azonban csak akkor jeleníthetjük meg képernyőnkön, ha előbb letöltjük és gépünkre telepítjük a Shockwave plug-int.

Az Apple Quicktime segédprogramjával szinte bármilyen operációs rendszerű számítógépen lejátszhatók előre elkészített filmrészletek. A program speciális változata a körpanorámát mutató Quicktime VR. A Quicktime-mal Microsoft AVI formátumban készült filmeket is lejátszhatunk.

Igen elterjedt a Progressive Networks cég RealPlayer nevű plug-inje, amellyel élő hangot, például rádióadásokat hallgathatunk az interneten. Az ugyancsak ingyenesen letölthető segédprogram legújabb változata videolejátszásra is alkalmas, bár ez a hálózati esetleges lassúsága miatt jobbra még nem igazán élvezhető. Az Adobe cég Acrobat nevű programjával bármilyen nyomtat-

vány vagy dokumentum eredeti formájában – képekkel, illusztrációkkal és egyéb, úgynevezett tördelési elemekkel együtt – közzétehető a weben. Az ingyenes Acrobat Reader plug-in letöltése és telepítése után az ilyen file-okhoz is bármikor hozzáférünk.

Egészen más jellegű szolgáltatást nyújtanak az úgynevezett push (tolás, nyomás) technológiát használó alkalmazások. A már klasszikusnak számító PointCast például az egyszer letöltött és telepített segédprogramja segítségével folyamatosan híreket továbbít a felhasználó képernyőjére. Ehhez természetesen arra is szükség van, hogy a szolgáltatást igénybe vevő felhasználó számítógépe egyfolytában összeköttetésben álljon a hálózattal (vagyis állandóan „vonalban legyen”), hiszen a program csak így képes fogadni a központi számítógépek által „adagolt” információt. A Naviga-

te with an Accent nevű plug-in lehetővé teszi a különböző nyelveknek használt ékezetes karakterek megjelenítését a böngésző programban. Ez a kiegészítés különösen azoknak hasznos, akik például orosz vagy japán nyelvű web-oldalakra kíváncsiak. A 30 napig ingyen használható CyberSpell pedig azokon segít, akik a Netscape levelező programját használják, és szeretnék angol nyelven írni üzeneteik helyesírását ellenőrizni.

Végül egy olyan segédprogramot ajánlunk, mely a szörfözéssel töltött hosszú órák, napok, sőt hetek után is pontosan nyilvántartja, hogy merre jártunk, és mit láttunk. Az ISYS Hindsite plug-in az összes, általunk meglátogatott web-oldal címét és szövegtartalmát rögzíti és utólag kereshetővé teszi. Ha a program teljes verzióját kívánjuk használni, azért már fizetni kell.

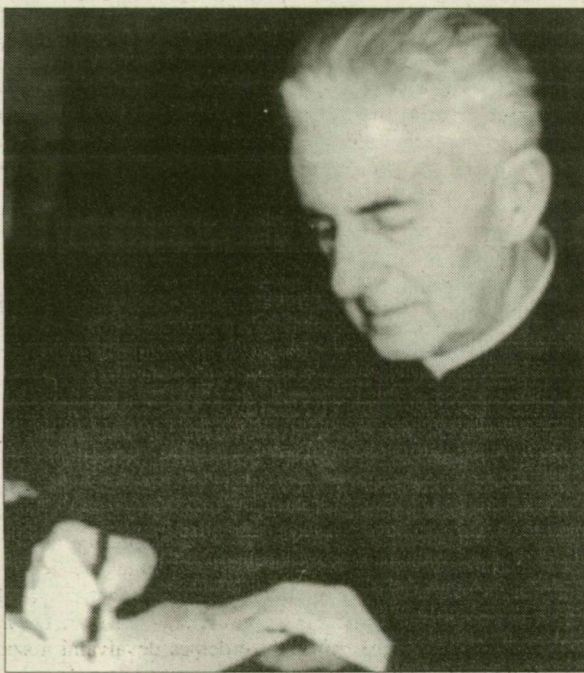
H. Sz.

Mit rejt a múmia?

Munkatársunktól

Amerikai kutatók olyan képeket közöltek, amelyek először engednek igazi bepillantást néhány egyiptomi múmia belsejébe. „Olyan ez, mintha egy kamerával fedeznénk fel a múmiák belső testüregeit anélkül, hogy bármit megsértenénk vagy összevonnánk” – mondja Heidi Hoffman, a kutatások vezetője (Emory University Hospital, Atlanta, USA).

Az „utazáshoz” szükséges képeket komputer tomográf-fal (CT) készítették. Ez nem számít újdonságnak, de most a számos felvételt számítógépek segítségével virtuális, háromdimenziós képekké alakították át. A képek egy része feltehetően I. Ramszeszről, a 19. dinasztia első fáraójáról készült (meghalt Kr. e. 1294-ben). A digitális technikának köszönhetően – felségérett módon – most a nagy uralkodó hasüregében is körülnézhetünk.

Sík Sándor. (DM-archív)